

SÖYLEŞİ

"Osmanlı Tarihine Genel Bir Bakış"™

Odamız lokalinde, 3.12.1994 tarihinde Sosyal ve Kültüre! Etkinlikler Komisyonunca düzenlenen, konuşmacı olarak Prof. Dr. Tam & TİMUR'un katıldığı "Osmanlı Tarihi...ne Genel Bir Bakış" konulu söyleşi düzenlendi.

Tarih bellek demektir. Bundan dolayı geçmişimizi bilmek zorundayız. Böylece bugünü doğru değerlendirip geleceğe yönelik sağlıklı projeler üretebiliriz. Ancak tarih yapan yazar. Buna resmi tarih denir. Bizler görüşlerin dışında sorunları konuşarak ele almalıyız. Tarihe de böyle yaklaşmalıyız. Ancak bu şekilde geçmiş anlayıp bugünü değerlendirebiliriz. Bugünkü söyleşi böyle bir arayış kaygısından kaynaklanmıştır. Sayın Taner Timur'un birikimleriyle bizlere ışık tutacağına inanıyoruz.

"Osmanlı yapısına dair aldığımız bilgileri kaynak olarak 3 ana başlıkta toplayabiliriz;

— Vaka-i Nameler; 15. yüzyıla doğru bu yazımların başladığını görüyoruz. Devlet maaşla çalıştırmak üzere tarihçileri saraya getirmiş, sarayın siyasi olaylarının bu kişiler tarafından yazılmasını sağlamıştır.

— Tarih Sohbetleri

— Batı Osmanlı Tarihçileri 16. yüzyıldan sonra Osmanlı tarihini yakından takibe almıştır. Bunlar içinde Dohsoy'un 8 ciltlik ve Hammerin 10 ciltlik Osmanlı Tarihi adlı eserleri çok önemlidir. Dohsoy İstanbul'da yaşayan Ermeni asıllı bir Osmanlı olup, eserini Osmanlı ulemasıyla beraber çalışarak ortaya çıkarttığını görüyoruz. Hammer'in

eserinin önemi sadece vaka-i namelerden oluşmuştu. Hammer eserini Venedik-İspanyol-Almanya kaynaklarını kullanarak ortaya çıkartmıştır.

19. yüzyıldan itibaren Vaka-i Nüvist'lerin Osmanlı Tarihinin siyasi yapısını daha objektif bir gözle ele aldıklarını görmekteyiz. Gene de Batı'nın bakış açısı kadar objektif bir yaklaşımı görememekteyiz.

1920'lerden sonra marksizm tarihe bakış açısını değişik bir yönden ele almıştır. Daha çok politik olayları ele aldığından yaygın bir yöntem olmamıştır. Bu yüzden de üniversiteler bu bakış açısına olumlu yaklaşmamışlardır. 1950'li yıllardan sonra batı kaynaklı marksist yaklaşımın tarihi olaylara sosyolojik yönden bakmaya başladıklarını görmekteyiz.

1960lardan sonra marksist yaklaşım bütün dünyada metod olarak ağırlık kazanmıştır. Bu tarihten sonra ülkemizde Osmanlı Tarihi sadece politik olaylarla değil; üretim biçimleri, altyapı yönünden de incelenmeye başlamıştır. Milyonlarca tasnif edilmemiş arşiv bulunduğu Osmanlı Tarihi'nin üretim biçimi tam olarak ortaya konamamıştır. Tasnif edilen belgeler de sadece müslüman tarihi olarak ele alındığından aydınlatıcı değildir. Bu yüzden de aklımıza şu tür sorular gelmektedir;

* Osmanlı üretim biçimi nasıldı?

* Üretim biçiminin dönemler arasındaki değişimi neydi?

* Türkiye neden kapitalist yönetim biçimine geçemedi?

15., 18. ve hatta 17. yüzyıllar

üretim biçimi yönünden Osmanlı tarihinde en fazla tartışmanın gündeme geldiği bir dönemdir. Bu dönemde üretim biçimi Feodal mi yoksa Asya tipi miydi? Marksistlere göre Osmanlı'da toprak devlete ait olduğundan dolayı, Asya tipi bir üretim vardı.

Klasik feodaliteye baktığımızda Batı'da iki aşama görmekteyiz:

* Birinci aşamada; batıda toprağın gazilere dağıtıldığını; mülkiyet hakkının değil de faydalanma hakkının verildiğini görüyoruz. Bizdeki Tımar Sistemi gibi. Batı Avrupa'da Feodalitenin çöküp kapitalizme geçişi, Doğu Avrupa'da da 2. feodaliteye geçişi görüyoruz.

17. ve 18. yüzyıllarda klasik feodaliteye geçişi Osmanlı tarihinde görmekteyiz. Bu süreçte Osmanlı'da çiftleşme süreci yaşanmaktadır. Aynı dönemde gaspçı bazı valilerin ortaya çıktığını görüyoruz. Bunlardan en önemlileri Kavalalı Mehmet Paşa ve Tepedelen Mehmet Ali Paşa'dır. Bu kişilerin sistem olarak Feodalite'ye geçişteki rolleri büyüktür. Bunlar devlet içinde devlet haline gelmişlerdir. Bu yüzden bu süreçte kapitalizme geçiş gözükmemektedir. Bunlara ek olarak Osmanlı yapısı içinde bulunan sipahiler savaştan ve vergi alan kimselerdir. Bunlara kılıç hakkı olarak küçük bir çiftlik verilmiştir.

Rantın da 3 aşamadan geçtiğini görüyoruz:

— emek — ürün — para

Para aşamasına Osmanlı toplumunda hiçbir zaman geçilemediğinden kapitalizme geçilememiştir."